

AXBOROT XURUJLARIGA QARSHI BARQAROR FIKRLASHNI SHAKLLANTIRISHDA PSIXOLOGIK TRENING VA PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALAR

Doniyorov Kamoliddin Nizomidin o'g'li

ISFT Samarqand filiali, ISFT instituti Samarqand filiali

Gumanitar fanlar kafedrasi o'qituvchisi

Bugungi globallashuv va raqamli kommunikatsiya davrida axborot makoni inson hayotining ajralmas tarkibiy qismiga aylandi. Internet va ijtimoiy tarmoqlar orqali axborot almashinuvi tezlashib, yoshlarning ongiga turli xil ijobiy va salbiy ta'sirlar ko'rsatmoqda. Shu bilan birga, axborot xurujlari, manipulyativ kontent va soxta xabarlarining ko'payishi jamiyat, ayniqsa talaba-yoshlar uchun jiddiy xavf tug'dirmoqda. Axborot xurujlari shaxs ongiga psixologik bosim o'tkazib, uning fikrlash barqarorligiga, qadriyatlar tizimiga va qaror qabul qilish jarayoniga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shuning uchun axborot tahdidlariga qarshi barqaror fikrlashni shakllantirish dolzarb pedagogik-psixologik vazifa hisoblanadi.

Axborot xurujlari deganda ma'lum maqsadli auditoriyaga yo'naltirilgan, ongni boshqarish, chalg'itish yoki noto'g'ri qarashlarni shakllantirishga xizmat qiluvchi axborot ta'sir vositalari tushuniladi. Bunday tahdidlar ko'pincha yoshlarning hissiyotlariga ta'sir qilish, ularni stereotiplar va yolg'on tasavvurlarga ishontirish orqali amalga oshiriladi. Natijada talabalarda xavotir, ishonchsizlik, emotsional beqarorlik va passiv fikrlash holatlari yuzaga keladi. Shu nuqtai nazardan, barqaror fikrlashni shakllantirish yoshlarning axborot oqimini tahlil qilish, mantiqiy xulosa chiqarish hamda manipulyatsiyaga berilmaslik qobiliyatini rivojlantirishni anglatadi.

Mazkur jarayonda psixologik treninglar muhim ahamiyat kasb etadi. Psixologik treninglar shaxsning o'z-o'zini anglash, emotsional boshqaruv, refleksiya va ijtimoiy moslashuv ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Axborot

xurujlariga qarshi treninglar esa talabalarni feyk xabarlarini aniqlash, axborot manbalarini tekshirish, tanqidiy fikrlashni qo'llash va ongli qaror qabul qilishga o'rgatadi. Trening jarayonida talabalar turli media vaziyatlar asosida muammoli topshiriqlarni bajarib, mustaqil fikrlashga intiladi. Bu esa ularning psixologik immunitetini mustahkamlaydi.

Pedagogik texnologiyalar ham barqaror fikrlashni shakllantirishning samarali vositasi hisoblanadi. Zamonaviy ta'lim jarayonida interfaol metodlar, media matnlar bilan ishlash, muammoli ta'lim, case-study, debat va munozara mashg'ulotlari talabalarni axborotni tahlil qilishga undaydi. Bunday texnologiyalar orqali talaba axborot oqimida passiv iste'molchi bo'lib qolmay, balki faol tahlilchi va baholovchi subyektga aylanadi. Ayniqsa, raqamli ta'lim muhitida mediasavodxonlik kompetensiyalarini shakllantirish axborot tahdidlariga qarshi samarali himoya mexanizmini yaratadi.

Axborot xurujlariga qarshi barqaror fikrlashni shakllantirishda tanqidiy fikrlash asosiy omil sifatida namoyon bo'ladi. Tanqidiy fikrlash shaxsga axborotning ishonchliligini tekshirish, dalillarni solishtirish, manipulyativ ta'sirni anglash va mantiqiy xulosaga kelish imkonini beradi. Psixologik jihatdan bu kognitiv jarayonlar – tafakkur, e'tibor, xotira va refleksiya bilan chambarchas bog'liq. Shu sababli ta'lim tizimida tanqidiy fikrlashni rivojlantirishga qaratilgan maxsus metodikalar zarur.

Shuningdek, axborot xurujlariga qarshi barqarorlikni shakllantirishda emotsional barqarorlik va stressga chidamlilik ham muhim ahamiyat kasb etadi. Yoshlar ijtimoiy tarmoqlarda tarqalgan salbiy, qo'rquv uyg'otuvchi yoki agressiv kontent ta'sirida emotsional zaiflashishi mumkin. Psixologik treninglar orqali ularni o'z hissiyotlarini boshqarishga, axborot bosimiga berilmaslikka va sog'lom psixologik muvozanatni saqlashga o'rgatish mumkin.

Oliy ta'lim muassasalarida axborot xavfsizligi madaniyatini rivojlantirish uchun mediasavodxonlik kurslarini joriy etish, psixologik treninglar tashkil qilish, internet tahdidlari bo'yicha seminar va amaliy mashg'ulotlarni kengaytirish zarur.

Bu jarayon yoshlarni nafaqat axborot xurujlariga qarshi himoya qiladi, balki ularni mustaqil fikrlovchi, ongli va mas'uliyatli shaxs sifatida tarbiyalaydi.

Axborot xurujlariga qarshi barqaror fikrlashni shakllantirish zamonaviy ta'lim tizimi oldida turgan eng muhim vazifalardan biridir. Psixologik treninglar va pedagogik texnologiyalar talabalarni axborot tahdidlariga nisbatan immunitetli, tanqidiy fikrlovchi va emotsional barqaror shaxs sifatida shakllantirishda samarali vosita bo'lib xizmat qiladi. Shu bois oliy ta'lim muassasalarida mediasavodxonlikni rivojlantirish, tanqidiy fikrlashni shakllantirishga yo'naltirilgan innovatsion metodlarni tizimli ravishda joriy etish, yoshlarning axborot xavfsizligini ta'minlashning eng muhim shartidir.

ADABIYOTLAR RO'YHATI

1. G'ofurov I.A. Axborot xavfsizligi asoslari. O'quv qo'llanma. – Toshkent: Aloqachi, 2020.
2. Sayidahmedov N.S. Pedagogik texnologiya nazariyasi va amaliyoti. – Toshkent: O'qituvchi, 2019.
3. Ishmuhamedov R.J. Ta'limda innovatsion va interfaol metodlar. – Toshkent: Universitet, 2010.
4. Xodjayev B.X. Pedagogik psixologiya. – Toshkent: O'zbekiston, 2021.
5. Abduqodirov A.A. Raqamli ta'lim muhitida media madaniyatni rivojlantirish masalalari. – Toshkent: Innovatsiya, 2021.